

hisana hribu

SKUPAJ
NA VAS 126

SODOBNA UMETNOST
IN KULTURNA DEJAVNOST

HENRIKE VON DEWITZ / FONÉ MEGALE
ANNE GEM / LOJKA KRISTAN / EVA MARGON ŠTANTA
BRIGITA MARKO / MIRA NAROB
AKIKO SATO / MOPCA SENEČNIK
ZVONKA T. SIMČIČ / TEJENA SORO
FRANCISCO TOMIČIČ / ZA SRCE MO

HIŠA NA HRIBU - UMETNOST KOT PROSTOR SKUPNOSTI

Projekt **Hiša na hribu**, ki sodobno umetnost umešča v prostore naravne in kulturne dediščine Polhograjskega hribovja, letos poteka že dvanajstič. Posebnost je praznovanje **500-obeležitve cerkve sv. Marjete**, katere prostor je osrednje prizorišče projekta tudi letos in je pomembno zaznamovalo njegovo vsebino.

Z domačini in umetniki smo vse leto soustvarjali skupni prostor. Nastajala so likovna dela, vezenine, zgodbe, koncerti, performansi, delavnice in številna srečanja.

Beseda *skupnost* je danes pogosto izrečena, vendar jo vse redkeje zares živimo. Pogosto postaja politična parola ali projektni cilj, čeprav skupnosti ni mogoče ustanoviti z odlokom ali razpisom. Skupnost raste počasi. Nastaja iz zaupanja, medsebojne pomoči, skupnih izkušenj in pripravljenosti, da drug drugemu namenimo čas. Ni skupina ljudi na istem prostoru, temveč mreža odnosov, ki se tke skozi vsakdanje življenje.

Eden največjih izzivov projekta je bilo razumeti posebnosti kraja. Vsaka skupnost nosi svojo zgodovino, svoje izkušnje in odnose, ki se oblikujejo skozi čas.

Tudi v Žlebah je mogoče zaznati različne poglede, izkušnje in pripadnosti, ki ustvarjajo raznoliko, včasih tudi razdeljeno podobo skupnosti. Temu se pridružuje še dejstvo, da je vas prostorsko razpotegnjena in da se je v zadnjem desetletju vanjo priselilo veliko novih prebivalcev, zato se vezi med ljudmi ne vzpostavljajo samoumevno. Ob tem pa smo se srečali še z izzivom, da ustvarjalna umetnost marsikomu deluje oddaljena ali težko razumljiva.

Prav zato naš namen ni bil ljudi povabiti k umetnosti, ampak umetnost pripeljati med ljudi. Nismo želeli, da bi bili domačini zgolj obiskovalci razstave, temveč njeni soustvarjalci. Njihove zgodbe, spomini, znanja, spretnosti in pogovori so postali del umetniškega procesa. Umetnost ni nastajala ločeno od življenja, temveč iz življenja samega.

Takšen način ustvarjanja je blizu razmišljanju francoskega kuratorja in teoretika Nicolasa Bourriauda, ki je v teoriji **relacijske estetike** poudaril, da umetniško delo ni nujno zgolj predmet, temveč lahko postane prostor odnosov med ljudmi. Vrednost umetnosti se tako ne meri le v končnem delu, ampak tudi v srečanjih, dialogih in skupnih izkušnjah, ki jih ustvarja.

Projekt **Hiša na hribu** pa se približuje tudi razmišljanju umetnostnega zgodovinarja in teoretika Granta Kesterja, ki v teoriji **dialogične umetnosti** poudarja pomen poslušanja, sodelovanja in dolgotrajnega odnosa med umetnikom in skupnostjo. Umetnost po njegovem ni predvsem predstavitev umetnikove ideje, ampak proces, v katerem nastaja prostor za dialog, medsebojno razumevanje in skupno oblikovanje pomenov. Največja vrednost projekta zato niso le nastala dela, so odnosi, ki so se med ljudmi ponovno vzpostavili, pogovori, ki jih prej ni bilo, nova sodelovanja ter občutek, da je mogoče ustvarjati skupaj kljub razlikam. Če umetnost odpre prostor za srečanje, poslušanje in medsebojno razumevanje, postane veliko več kot kulturni dogodek. Je del družbenega tkiva in eden od načinov, kako skupnost globlje odkriva samo sebe.

Morda prav v tem danes tiči njena pomembna vloga. V času, ko je vse več individualizma, naglice in razdrobljenosti, umetnost ni le prostor estetske izkušnje, temveč postane prostor zaupanja in vrednot. Ne ponuja hitrih rešitev, lahko pa ustvari pogoje, da se ljudje znova srečamo, prisluhnemo drug drugemu in začnemo tkati vezi, iz katerih skupnost šele zares nastaja.

Lahko zaključim, da smo **umetnost premaknili iz galerije v vaško življenje**. To ni zgolj Bourriaud ali Kester, ampak govorimo o sodobnih praksah **socialno angažirane umetnosti**. Projekt deluje in se razvija že dvanajst let. Izoblikovala se je **avtorska metodologija**, ki presega običajno participatorno razstavo. Projekt razvija organsko soustvarjanje, pri kateri umetniški proces nastaja počasi, iz dolgotrajnega sobivanja z ljudmi, krajino, kulturno dediščino in njihovimi medsebojnimi odnosi, brez vnaprej določene umetniške forme ali končnega izida, kar imenujemo celostnost ekosistemskega odnosa.

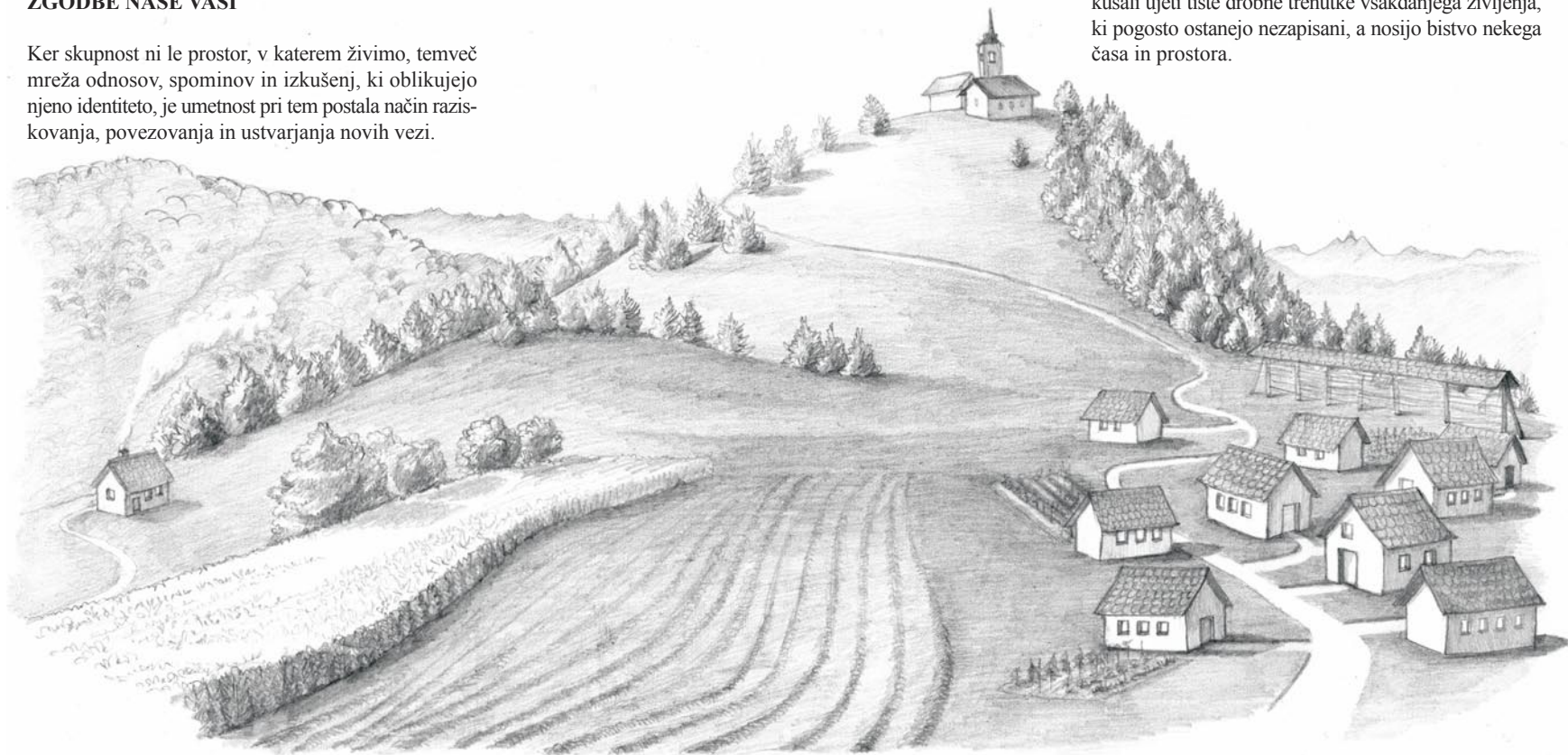

SKUPAJ NA VASI - SKUPNOSTNO USTVARJANJE Z VASJO IN UMETNIKI

ZGODBE NAŠE VASI

Ker skupnost ni le prostor, v katerem živimo, temveč mreža odnosov, spominov in izkušenj, ki oblikujejo njeno identiteto, je umetnost pri tem postala način raziskovanja, povezovanja in ustvarjanja novih vezi.

Ena od poti, ki smo jo izbrali, je bilo **zbiranje zgodb domačinov**. Obiskovali smo prebivalce Žleb, predvsem starejše, ki v sebi nosijo dragocen spomin na vas, njene ljudi, dogodke in spremembe. Pogovori niso bili intervjuji v običajnem pomenu besede, temveč srečanja, v katerih smo poslušali, spraševali in poskušali ujeti tiste drobne trenutke vsakdanjega življenja, ki pogosto ostanejo nezapisani, a nosijo bistvo nekega časa in prostora.

Nastale so zgodbe, ki niso le priče vanja posameznih življenj, temveč pripovedi, v katerih se zrcali širša izkušnja skupnosti. V njih smo iskali tisto, kar presega osebni spomin – univerzalne človeške izkušnje, ki nagovarjajo vsakogar, ne glede na to, od kod prihaja.

Verjamemo, da je vsaka vas sestavljena iz nešteti zgodb. Ko jih začnemo poslušati, se razkrije, da niso le del preteklosti, temveč pomemben temelj sedanjosti in prihodnosti.

Jedro zbiranja zgodb sva predstavljali **Brigita Marko** in **Zvonka T Simčič**, saj sva skozi številna srečanja z domačini vzpostavljali prostor skupnega spominjanja. Končne zapise sta poleg naju oblikovali tudi **Mira Narobe** in **Justina Simčič**, ki sta s svojima prispevkoma pomembno obogatili zbirko ter ji dodali nova pogleda in občutljivost.

Nastala zbirka zato ni le dokument nekega časa, temveč skupno delo ljudi, ki verjamemo, da so zgodbe eden najdragocenejših nosilcev kulturnega spomina in da prav skozi njih nastaja in se krepi skupnost.

Poseben zapis naše vasi skozi pisano besedo je ustvarila tudi rezidenčna umetnica **Henrike von Dewitz**. V času bivanja pri Sv. Marjeti je vsakodnevno raziskovala življenje kraja – hodila med domačine, se z njimi pogovarjala, opazovala okolico in z veliko radovednostjo odkrivala drobne podrobnosti, ki jih domačini pogosto spregledamo.

Svoja opažanja, srečanja in razmišljanja je zbrala v svojevrstnem dnevniku, v katerem se prepletajo osebna izkušnja, občutljiv pogled na prostor ter zgodbe ljudi, ki soustvarjajo identiteto vasi.

Njeni zapisi niso le dokument bivanja, temveč subtilen umetniški portret kraja, ujet skozi oči nekoga, ki ga je prvič odkrival.

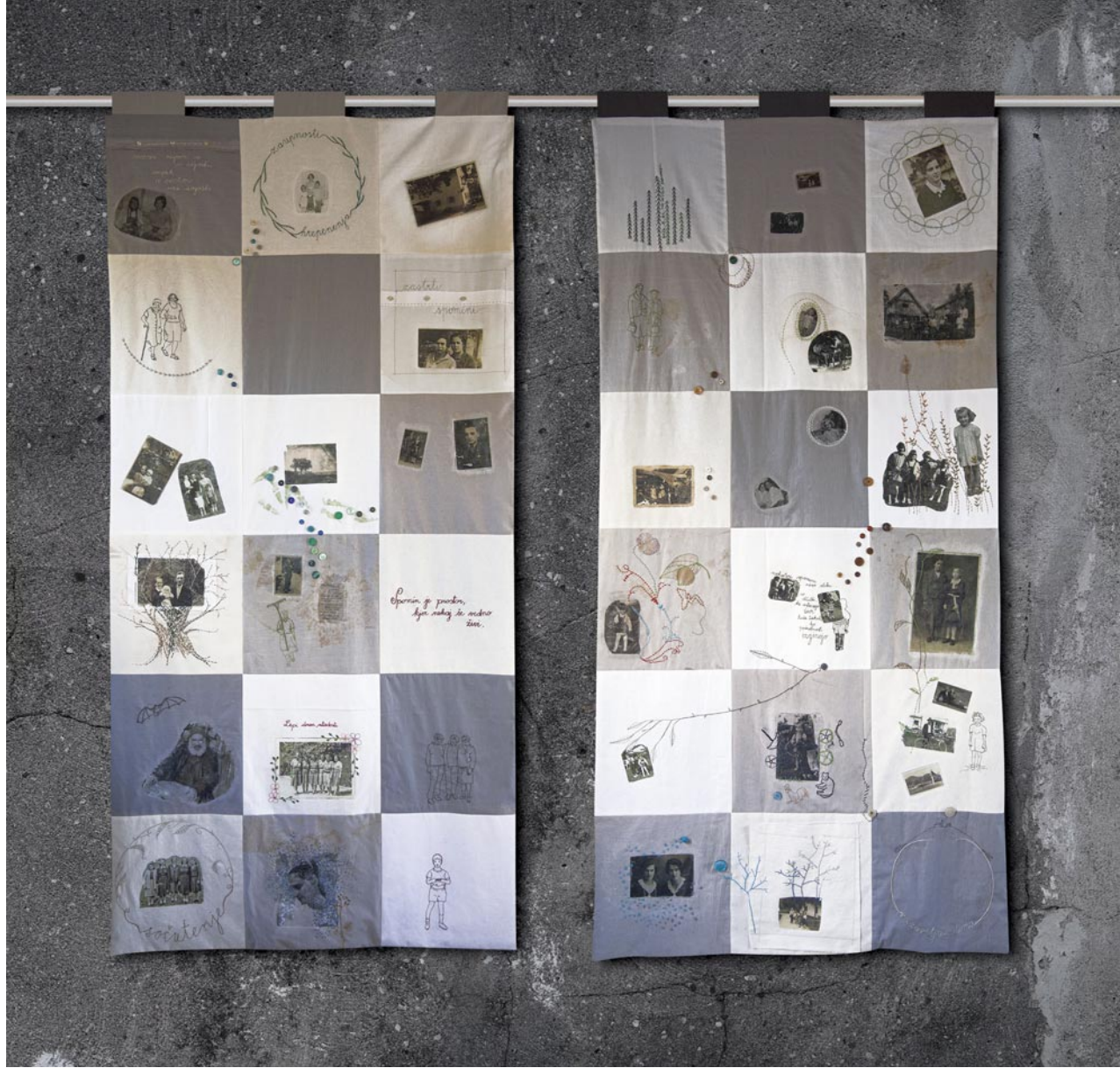
SKUPNOSTNI VIZUALNI ARTEFAKTI

Drugi način raziskovanja skupnosti je nastajanje skupnih artefaktov. Ena od njih je **Bandera**, kolektivno delo v sodobni umetniški interpretaciji, sestavljene iz številnih manjših kosov blaga, ki so se postopoma združili v eno celoto. Vsak kos nosi svojo zgodbo, svoj spomin in sled človeka, ki je pri njegovem nastajanju sodeloval.

Na blago smo prenašali stare fotografije domačinov in podob vasi iz družinskih arhivov. Te podobe smo nato skupaj z domačini prevezovali in dopolnjevali z ilustrativnimi motivi, ki so izhajali iz pripovedi. Proces ni bil le tehnični postopek prenosa fotografij in vezenja, temveč predvsem prostor srečevanja, pogovora in skupnega ustvarjanja.

Izbrani mediji – tekstil, prenos fotografije na blago in vezenje izhajajo iz tehnik, ki so globoko povezane s kulturno dediščino in vsakdanjimi ustvarjalnimi praksami naših prednikov. Njihova vrednost pa ni le v ohranjanju tradicije, temveč tudi v načinu dela, ki se upira naglici sodobnega časa. Vezenje ne dopušča prehitevanja. Zahteva potrpežljivost, zbranost in čas. Vsak vbod igle je hkrati gesta ustvarjanja in spominjanja.

Bandera je materializiran zapis skupnosti. Posamezni fragmenti ohranjajo svojo edinstvenost, šele povezani pa ustvarijo celoto – tako kot zgodbe in ljudje, ki soustvarjajo življenje vasi.

Ustvarjalni proces sva vodili in kot celoto zaokrožili skupaj z **Mojco Senegačnik**, mojstrico šivanja. Kot srce vasi sta neprecenljiv prispevek dodali **Mira Narobe** in **Lojzka Kristan**, pomemben delež pa so s svojim sodelovanjem prispevali tudi številni domačini na delavnicah.

Na podlagi zbranih pripovedi je **Eva Margon Štanta** nastalo tudi delo **Živa freska**, umeščeno na stene zvonika, izražena skozi preplet videa ter ilustracije. Delo predstavlja sled skupnostnih zgodb v subtilni likovni pripovedi. V središču animacije je podoba nepremično ležeče deklice, ki jo počasi prerašča bršljan. Motiv se navezuje na pripoved **Deklica, ki je umrla od pasjega strahu**.

Posebnost postavitve je, da video ni projiciran na belo platno, temveč neposredno na grobo, obarvano strukturo ometa zvonika. Hrapava površina postane del podobe in animaciji doda občutek, kot da se zgodba vrača na stene prostora, kjer se preteklost in sedanjost srečujeta v novi, živi freski.

SAMO ZANJO

Bila je ravnina in bilo je nebo. Nič drugega. Nobenega hriba, ki bi zakril vir, nobene hiše, le pot, po kateri je hodila, nobenih luči, ki bi razložile svetlobo. Samo odprt prostor in noč, ki se je razprostirala čez ravnino kakor temno morje.

In tam, nad črto zemlje, se je pojavil ogenj.

Ne plamen, ki bi se dotikal tal. Ne kres, ob katerem bi stali ljudje. Bil je višje, kakor da stoji v zraku in se dotika neba. Intenziven. Pokončen. Živ. Nekaj minut je gorel s takšno močjo, da si ni mogla dopovedati, da vidi prav. Pogledala je stran, z namero, da preveri, ali bo še vedno tam, ko se vrne z očmi.

In bil je. Še vedno je stal nad ravnino, kot ognjeni steber.

Kaj človek pomisli v takem trenutku? Ali najprej išče razlago ali najprej začuti?

Ravnina je varljiva, zato razdalje lahko izginejo. Majhna svetloba daleč proč lahko postane mogočen plamen. Zrak ponoči skriva plasti, ki lomijo svetlobo, jo dvignejo, jo podaljšajo. Včasih narava nariše prizor, ki ga nihče drug ne vidi, in ga potem brez opozorila izbriše.

In potem ga ni bilo več.

Ni bilo ugašanja s pojemanjem. Samo nič. Kot da bi nekdo zaprl nevidna vrata.

Morda je bil oddaljen ogenj tako daleč, da se je zdel nebeški. Morda igra svetlobe v hladnem zraku. Morda pojav, ki ga znanost pozna, a ga redkokdo doživi.

Vse to je mogoče. A nekaj ostane zunaj razlage.

Bila je sama. Noč je bila. Svet tih. In med zemljo in neskončnostjo se je za nekaj minut odprl ognjeni preskok, nekaj, kar je obstajalo samo zanjo.

Včasih narava pokaže prizor, ki nima občinstva. Samo en par oči. In morda ni pomembno, kaj je bilo.

Zapisano po pripovedovanju pokojne mame Vide.

Zapisala: Zvonka T Simčič

V času rezidenčnega bivanja se je **Francisco Tomsich** pri izboru portretirancev prepustil intuiciji in naključnim srečanjem z ljudmi iz Žleb. Namesto vnaprej pripravljenega izbora so ga vodili pogovori, prisotnost in osebni stik z domačini. V času rezidence je nastalo pet portretov – največ, kolikor jih je bilo mogoče ustvariti v obdobju njegovega bivanja.

V mežnariji je kmalu postal prepoznaven del vsakdana – nekakšna “maskota” prostora. Domačini so se radi ustavljali, opazovali nastajanje del, se z njim pogovarjali in s svojo prisotnostjo pogosto postali tudi navdih za ustvarjanje.

Portreti, ki so nastali, s svojo površino spominjajo na stare stenske freske, ki jih je skozi stoletja zaznamoval zob časa. **Francisco Tomsich** je z njemu lastnim likovnim postopkom ustvaril videz razpok, obrabe in plastenja materiala, zaradi česar dela delujejo, kot da so del prostora že od nekdaj. Sodobni portreti tako vzpostavljajo dialog z zgodovino, spominom in materialnostjo arhitekture ter brišejo mejo med preteklostjo in sedanjostjo.

Kot posebnost med razstavnimi artefakti je delo VRT/GARDEN, ki je tekom leta nastajal kot pogovor med dvema umetnicama.

Akiko Sato:

Tik preden sem lansko poletje zapustila Žlebe, je Zvonka dobila idejo, da bi z vezenjem ustvarili portret naju obeh – kot nekakšen pogovor v podobi. Prosim je svojega sina Adama, naj naju fotografira.

Kmalu zatem mi je v Zagreb poslala rjuho, na kateri sta bili po fotografiji že začrtani najini silhueti. Sprva nisem vedela, kaj naj si mislim. Od nekdaj mi je bilo neprijetno zaradi svojega videza. Vedno sem se počutila drugačno od drugih. Med odraščanjem in življenjem v različnih državah sem si pogosto želela izginiti, saj sem imela občutek, da moja prisotnost poruši ravnovesje med ljudmi.

Na obris najinega portreta sem začela vesti rastlino, kot bi bila seme z drugega kraja, ki ga je veter prinesel kakor regratovo lučko ali pa ga je usoda zanesla v pokrajino, kjer je našlo prostor za svojo rast. Delo sem nato poslala nazaj v Žlebe, kjer živi Zvonka. Tako se je začel najin pogovor. Kasneje sva se ponovno srečali in vezenje nadaljevali skupaj, na istem kosu blaga. Ta proces je bil zame notranji dialog, ki ga je delila in občutila še druga oseba, druga roka z iglo in nitjo, ki je ustvarjala na isti tkanini. Kot bi si delili varen prostor sanj. Ob tem sva si delili tudi obroke, pripovedovali zgodbe svojih življenj ter odkrivali podobnosti in razlike med nama.

Svetišče vrta je ves čas raslo, nastajal je prostor, kjer se srečujeta Zahod in Vzhod, kjer razlike preseže skupna predanost umetnosti in kjer se v vsakdanjem,

ponavljajočem se dejanju vezenja odpira prostor kontemplacije. Vezenje ne dopušča naglice. Napreduje počasi, v ritmu, ki ga naše roke poznajo ne glede na razlike med nami.

Zvonka: Delo kot medsebojno uglasjevanje.

Ko je v letih 2024 in 2025 Akiko Sato sodelovala v projektu Hiša na hribu, sem v njeni prisotnosti začutila nekaj, česar ne znam opisati drugače kot mir. Zdelo se mi je, da ima vsako njeno dejanje svoj smisel. Ko sem jo opazovala pri opraviilih, kjer je bila pozornost enakovredna dejanju, sem bila priča preprostosti, kako med stvarmi obstaja nevidna povezanost in kako to zavedanje rodi seme spreminjanja rasti.

Iz tega občutja se je porodila želja, da bi skupaj ustvarjali eno delo – portreta v naravni velikosti v tehniki vezenja. Povod za idejo so bili pogovori in hudomušne pripombe o najinih lastnih videzih in dvojnem možnem pogledu na to, tistemu s “prve” strani vezenja in tistemu od zadaj.

Na svoji dolgoletni umetniški poti sem sodelovala z zelo različnimi ustvarjalci, vendar še nikoli nisem tako močno občutila postopnega prelivanja ustvarjalnega procesa. Meje med “mojim” in “tvojim” so se mehčale v občutek enosti in miru. Zame je največja vrednost tega sodelovanja prav v tem, da mir ni bil posledica dokončanega dela, temveč način najinega umetniškega sobivanja. Zdelo se mi je, da dela nisva ustvarjali druga ob drugi, ampak druga skozi drugo. Izoblikovala se je misel, da ustvarjajo vrt, vrt lepega, kjer sva v miru sredi sveta, ki ga vse bolj zaznamujeta hitrost in negotovost.

S psihološkega vidika lahko takšen proces razumemo kot oblikovanje **varnega ustvarjalnega prostora**, v katerem se skozi skupno pozornost v počasnem ritmičnem delu in neverbalni komunikaciji razvijata

medsebojno zaupanje ter občutek povezanosti. Ponavljajoče se ročne dejavnosti, kot je vezenje, spodbujajo stanje osredotočene prisotnosti, zmanjšujejo notranji nemir in omogočajo globlje medosebno uglasjevanje. Delo presega klasični dvojni portret, ki ni več reprezentacija podobnosti, temveč dokument odnosa.

MARJETINA ZVOČNA MOLITVENA KRAJINA

je zvočna kompozicija avtorice **Jelene Soro**, v kateri se prelivajo zvoki vasi Žlebe – tisti, ki odmevajo iz preteklosti, in tisti, ki zaznamujejo sedanjost. Vas, umeščena med griče in tišino, nosi v sebi močan simbol – cerkev sv. Marjete, ki je postala osrednje izhodišče in duhovno jedro kompozicije.

Delo združuje prostorske in časovne plasti, kjer se naravni zvoki, človeški koraki, tiktakanje ure in zven zvonov stapljajo v poetično zvočno pripoved. Ti dve osi – ena, ki vodi skozi prostor, in druga, ki teče skozi čas – ustvarjata simbolni križ, katerega središče je ravno cerkev sv. Marjete, ki 2026 obeležuje 500. obletnico.

Posebno mesto ima posnetek gospe Angelce in njene stenske ure, ki v kompoziciji deluje kot vez med preteklostjo in prihodnostjo. Njen glas skupaj z različnimi teksturami korakov gradi pripoved, ki se giblje med prizori: *potoki, kamnolom, pot po hribu do cerkve in znotraj cerkve*.

Jelena je v kompozicijo vključila tudi svoj in Zvonkin glas, posnet v cerkvi, ki se postopoma preliva v moški zbor, nato v ženski zbor, vse do zaključno zveneče Molitve. Petje brez besed daje delu občutek čistosti, notranje moči in mističnosti.

Molitvena krajina je zvočna pot – sprehod skozi prostor, čas in spomin, ki poslušalca popelje v tih dialog med svetim in vsakdanjim.

Za izvedbo v živo, izvedeno v cerkvi sv. Marjete, je Jelena Soro v ustvarjalni proces vključila dve vokalni zasedbi iz bližnjega okolja, **Za srce mo** in **Foné Megále** ter ustvarjalko **Brigito Marko**. Izvajalci sledijo izvirni zvočni kompoziciji, ki jo skozi svoje glasove in interpretacijo preoblikujejo v novo, performativno, prostorsko in skupnostno izkušnjo. V zaključnem delu se zvočna krajina postopoma prelije v molitev, kjer se glasba, prostor in skupni glasovi združijo v kontemplativno celoto.

Zapisala: Zvonka T Simčič

USTVARJALCI

Henrike von Dewitz
Foné Megále
Blaž Grm
Lojzka Kristan
Eva Margon Štanta
Brigita Marko
Mira Narobe
Akiko Sato
Mojca Senegačnik
Zvonka T Simčič
Jelena Soro
Francisco Tomsich
Za srce mo

ODPIRALNI ČASI RAZSTAVNIH PROSTOROV

Sv. Marjeta, Žlebe

odprto do 20. septembra pet. in sob. od 14h do 19h, ned. od 12h do 19h

Skedenj kulture Pr' Petač, Žlebe 23

ogled po naročilu na št.: 041 214 097 / do 30. septembra

I FEEL
SLOVENIA

Zahvaljujemo se Župniji Preska za možnost najema prostorov!

Foto: Zavod CCC / Zvonka T Simčič in Mojca Senegačnik • Oblika: Burdun d.o.o. / Blaž Grm • Tisk: Printpoint, avgust 2026